

Sprawozdanie z realizacji „Programu opieki nad zabytkami Gminy Kolno na lata 2017-2020”

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności.

Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kolno na lata 2017-2020 został przyjęty uchwałą Rady Gminy Kolno nr XXI/129/2016 z dnia 23 grudnia 2016r.

Zgodnie z art. 22 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt, prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
  - inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
  - inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta
- w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W związku z powyższym dnia 1 lutego 2017 r. Wójt Gminy Kolno wydał Zarządzenie Nr 13/2017 z dnia 1 lutego 2017r. w sprawie zmiany zarządzenia w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków Gminy Kolno (zarządzenie weszło w życie z dniem 20.02.2017r.) opracowanej w formie zbioru kart adresowych dla wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w wykazie wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz dla stanowisk archeologicznych także w formie zbioru kart adresowych.

Gminna ewidencja zabytków stanowi jedną z równorzędnych podstaw do objęcia zamieszczonego w niej obiektu ochroną konserwatorską m.in. w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. POnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w

świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego gminy w POnZ zostały opracowane cztery priorytety.

- **Priorytet I**: Ochrona zachowanych elementów zabytkowych układów urbanistyczno-przestrzennych.
- **Priorytet II**: Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego.
- **Priorytet III**: Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym.
- **Priorytet IV**: Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych.

Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami.

Priorytety te osiągnąć są w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych oraz podniesie wiedzy i świadomości mieszkańców na temat zabytków i szeroko rozumianego dziedzictwa kulturalnego gminy.

Gmina Kolno jest właścicielem niewielkiej liczby zabytków. Najbardziej znaczącym jest, zakupiony 20.08.2018 roku Wiatrak w Bęsi.

Budowę nowego wiatraka murowanego, typu holenderskiego w Bęsi rozpoczęto w 1808r z ruchomą "czapą", a ukończono go w 1810r. Dokumentuje to umiejscowiona na szczycie „czapy” charakterystyczna metalowa chorągiewka z datą „1810”. Jest to budowla w dolnej części murowana, wyżej drewniana kryta gontem, czterokondygnacyjna, zbudowana na planie ośmiokąta, zdobiona półkolistym szczytem.

Wiatrak głowicowy - jest dzisiaj najbardziej znanym typem holenderskiego wiatraka, następną i najważniejszą modyfikacją o ośmio- lub sześciokątnej budowie i mocnej konstrukcji w której przekręcała się tylko górna głowica wiatraka - jego “czapa”. Mechanizm obrotowy zbudowany jest z drewna dębowego, grabowego i bukszpanu. Holenderski wiatrak w Bęsi to jeden z nielicznych zachowanych w regionie.

Wiatrak jako młyn pracował do roku 1955 kiedy to w lutym gwałtowna wichura zniosła dach, uszkodziła koło pałeczne i zerwała skrzydła. Do roku 1962 wiatrak służył jako magazyn, a nawet jako obora. Później niszczał, a po groźnym pożarzeomal się nie zawalił.

Wiatrak wrócił do życia jako atrakcja turystyczna kiedy to po wyremontowaniu zaopiekowało się nim Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” Oddział w Bęsi. Stworzono w nim prężnie działające centrum kultury czyli klubo-kawiarnię, galerię sztuki w tym jedyne w ówczesnej Polsce Muzeum Młynarstwa Powietrznego z ekspozycją narzędzi i sprzętu młynarskiego z terenu Warmii i Mazur m.in. młynki, sita oraz modele młynów wykonane z drewna. Trafiła też tutaj słynna warmińska szopka autorstwa Otto Schulza.

W związku ze zmianami ustrojowymi w 1998r wiatrak został sprzedany osobie prywatnej i od tego czasu nie użytkowany popadał w błyskawiczną ruinę.

Gmina jako nowy właściciel natychmiast przystąpiła do najpilniejszych praw. Opracowano dokumentację, uzyskano odpowiednie pozwolenia i przystąpiono do prac. W celu zahamowania destrukcji konstrukcji szkieletowej dachu i ścian wiatraka wyremontowano kopułę dachu. Koszt przygotowania dokumentacji oraz prace remontowe wykonane w 2019r obejmujące : „wymianę poszycia dachu i ścian wiatraka gontem łupanym, docieplenie poszycia i ścian wiatraka, naprawę uszkodzonych elementów konstrukcji dachu i ścian szkieletowych wyniósł 201 355 zł. Gmina na tą inwestycje pozyskała dotacje: z MKiDZ (refundacja kosztów)- 50 000zł,od WKZ- 50 000 zł oraz od Wojewody Warmińsko-Mazurskiego 50 000 zł.

Dzięki przeprowadzeniu powyższych prac możliwe jest przeprowadzanie dalszych robót remontowych po zabezpieczeniu i uzyskaniu odpowiednich środków finansowych.

GEZ NR 6	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość: BĘSIA
1. Nazwa: wiatrak typu holenderskiego z najbliższym otoczeniem w promieniu 50-100 m		2. Czas powstania: 1810 r.	4. Adres: Bęsia, dz. geod. nr 303/2 5. Przynależność administracyjna: województwo: warmińsko-mazurskie powiat: olsztyński gmina: Kolno
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym: 		6. Formy ochrony: Rejestr zabytków: A-607 z 7.10.1967 r.	
		Widok wiatraka z NW na SE	

GEZ NR 7	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość: GÓRKOWO
1. Nazwa: cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej		2. Czas powstania: 1914 r.	4. Adres: Górkowo, dz. geod. nr 27/8 (droga dojazdowa 27/9)
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym: 			5. Przynależność administracyjna: województwo: warmińsko-mazurskie powiat: olsztyński gmina: Kolno
Widok cmentarza z SE na NW			6. Formy ochrony: Rejestr zabytków: A-2357 z 29.01.1988 r.

Innym rodzajem zabytków, których ochrona i bezpośredni dozór należy do Gminy Kolno (zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 28.03.1933r o grobach i cmentarzach wojennych-Dz.U.2018, poz.2337) jest cmentarz z czasów I wojny światowej w Górkowie. W dwóch zbiorowych mogiłach spoczywa tu 30 żołnierzy armii niemieckiej (w tym 4 nieznanymi) poległych 26.09.2014r. w bitwie pod Biesowem, Tejstymami i Zebruniem.

Na cmentarzu w Lutrach również znajduje się mogiła z czasów I wojny światowej. Znajdują się tu pojedyncze groby z 26.08.1914, 27.08. 1914 oraz 5.11.1918r.

W sierpniu 2018r.wszystkie miejsca pochówku żołnierzy były wyremontowane i poddane konserwacji. Rokrocznie mogiły i groby wojenne są regularnie monitorowane, poddawane regularnym zabiegom pielęgnacyjnym polegającym na odchwaszczaniu i koszeniu trawy.

GEZ NR 43	KARTA ADRESOWA ZABYTKU	3. Miejscowość: LUTRY
1. Nazwa: cmentarz rzymsko-katolicki, parafialny		2. Czas powstania: XVIII w.
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym:		4. Adres: Lutry, dz. geod. nr 266
		5. Przynależność administracyjna: województwo: warmińsko-mazurskie powiat: olsztyński gmina: Kolno
		6. Formy ochrony: Rejestr zabytków: A-1897 z 2.03.1987 r.

Wnętrze cmentarza (kwatera z czasów I wojny światowej) z W na E

Zdecydowana większość obiektów wpisanych do GEZ nie stanowi własności Gminy Kolno. W związku z tym gmina nie ma możliwości bezpośredniego wpływu na sprawowanie opieki nad zabytkami. Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku.

Program opieki nad zabytkami gminy Kolno w latach 2017-2020 realizowany był w miarę możliwości i dostępnych środków finansowych. Dalsze zachowanie dziedzictwa kulturowego będzie kontynuowane w kolejnych latach.